כתבו אותה בְּסֵירוּגִין. בלומר, תחילת כל פסוק כתבו ככתבו, והמשך הפסוק כתבו בראשי תיבות.

שנינו במשנה: נִיקָנוֹר נַעֲשׂוּ נִסִּים לְדַלְתוֹתָיו. תָּנוּ רַבָּנָן, מַה הֵם הַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְדַלְתוֹתָיו. אָמְרוּ, כְּשֶׁהָלַךְ נִיקָנוֹר לְהָבִיא שְׁתֵּי דַּלְתוֹת שֶׁל מַצְרִים, בַּחֲזִירָתוֹ נִחוּשׁת לשער מזרח העזרה מַאֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, בַּחֲזִירָתוֹ מִמצרים בספינה, עָמַד עָלָיו נַחְשׁוֹל [–סערה] שֶׁפָּיַם לְטַבְּעוֹ, נָטְלוּ הספנים אַחַת מֵהֶן [–מהדלתות] וְהִטִּילוּהָ לַיָּם, לְהָקֵל על הספינה שתעמוד בסערה, וַעֲדַיִן לֹא נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. בִּקְּשׁוּ לְהַטִּיל אֶת חֲבֶרְתָּהּ – הדלת השניה. עָמַד הוּא [–ניקנור] וְכָרְכָה – חיבקה לגופו, וְאָמַר לָהֶם לספנים, אם אתם מטילים את הדלת לים, הַטִּילוּנִי עִמָּהּ. מִיָּד נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, וְהָיָה ניקנור מִצְטַעֵר עַל חֲבֶרְתָּהּ – על הדלת הראשונה שהוטלה לים. בֵּינְתַיִם שֶׁהוּגְעַ לְנִמְלָהּ שֶׁל עַכּוֹ שבישראל, הָיְתָה הדלת שהוטלה לים מְכַצְבֶּצֶת וְיוֹצְאָה מִתַּחַת דּוֹפְנֵי הַסְּפִינָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּרֵיָה [–חיה] שֶׁפָּיַם בָּלְעָתָהּ כשנזרקה, וּכשהגיעו לעכו הֱקִיאַתָּהּ הבריה לַיַּבָּשָׁה. וְעָלֶיהָ אָמַר שְׁלֹמֹה (שיר השירים א יז) 'קרות בָּתֵּינוּ [–בית המקדש] אֲרָזִים, רָהִיטֵנוּ [–הדלתות] בְּרוֹתִים', ודורשים, אַל תִּיקְרֵי 'בְּרוֹתִים' אֶלָּא 'בְּרִיַּת יָם' – שכרתו הדלתות ברית בים שלא יפרדו זו מזו. מוסיפה הברייתא: לְפִיכָךְ כשהעשירו ישראל, כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת מצופים מִשֶּׁלָּהֶם, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי נִיקָנוֹר שלא ציפו אותם, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים, ורצו שיזכרו ניסים אלו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שלא ציפו אותם מִפְּנֵי שֶׁנְּחוּשְׁתָּן מוּצְהֶבֶת הָיְתָה ודומה לזהב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, נְחֹשֶׁת קְלוֹנְיָא [–מזוקקת] הָיְתָה, וְהָיְתָה מְאִירָה כְּשֶׁל זָהָב, ולכן לא ציפו אותם.

משנה

וְאֵלּוּ הוזכרו לְגָנַאי משום שלא לימדו אומנותם במעשי המקדש, המשפחה שֶׁל בֵּית גַּרְמוּ לֹא רָצוּ לִלְמֹד עַל אומנותם בְּמַעֲשֶׂה לֶחֶם הַפָּנִים שהיו מומחים בכך. המשפחה שֶׁל בֵּית אֲבְטִינָס לֹא רָצוּ לִלְמֹד עַל מַעֲשֶׂה הַקְּטוֹרֶת שהיו מומחים בכך. הוּגְרַם שהיה בֶּן לשבט לֵוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בַּשִּׁיר – הכרעת קול נעימה, וְלֹא רָצָה לִלְמֹד. בֶּן קַמְצַר לֹא רָצָה לִלְמֹד עַל מַעֲשֶׂה הַכְּתָב, שהיה קושר ארבעה קולמוסין בארבע אצבעותיו, וכותב שם בן ארבע אותיות [שם הויה] בבת אחת. עַל הָרִאשׁוֹנִים שנזכרו במשנה הקודמת לשבח, נֶאֱמַר (משלי י ז) 'זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה', וְעַל אֵלּוּ שנזכרו כאן לגנאי, נֶאֱמַר 'וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב'.

גמרא

שנינו במשנה: של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ בְּקִיאִין בְּאומנות מַעֲשֶׂה [–רדיית ואפייה] לֶחֶם הַפָּנִים, וְלֹא רָצוּ לִלְמֹד זאת לאחרים. רצו חכמים להענישם, לפיכך שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אוּמָּנִין אחרים שהיו מומחים באפיה מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהם הָיוּ יוֹדְעִין לֶאֱפוֹת כְּמוֹתָן – כבית גרמו, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לְרַדּוֹת [–להוציא את הלחם מהתנור] כְּמוֹתָן שלא ישתברו הלחמים, ולפיכך אפו את הלחם באופן אחר מבית גרמו, שָׁהֲלְלוּ [–אנשי אלכסנדריא] מַסִּיקִין את התנור מִבַּחוּץ וְאוֹפִין את הלחם מִבַּחוּץ, כדי שלא ישבר כשמוציאים אותו מהתנור, וְהַלָּלוּ [–בית גרמו] מַסִּיקִין את התנור מִבְּפָנִים וְאוֹפִין את הלחם מִבְּפָנִים. וְעוד היה ביניהם, שהַלָּלוּ [–אנשי אלכסנדריא] פִּתָּן מִתְעַפֶּשֶׁת מעובי הלחם, וְהַלָּלוּ [–בית גרמו] אֵין פִּיתָן מִתְעַפֶּשֶׁת. בְּשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר – שיש חסרון בלחם, אָמְרוּ, כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִכְבוֹדוֹ בָּרָאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג ז) 'כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו', וכיון שאומני בית גרמו יותר מומחים בכך, (וחזרו) [יָחְזְרוּ] בֵּית גַּרְמוּ לִמְקוֹמָן. שָׁלְחוּ לָהֶם חֲכָמִים להחזירם למלאכת האפייה, וְלֹא בָּאוּ, לפי שרצו להעלות שכרם. בָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָן מתרומת הלשכה, וּבָאוּ. וכך כפלו להם, שבְּכָל יוֹם – עד שסילקו אותם הָיוּ נוֹטְלִין שְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה לשנה, וְהַיּוֹם אוֹתָן אחר שחזרו נוטלים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מנה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה.

אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים לבית אבטינס, מָה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לִלְמֹד מהו העשב מעלה עשן. אָמְרוּ בית אבטינס לחכמים, יוֹדְעִין הָיוּ משפחתו שֶׁל בֵּית אַבָּא שֶׁבַּיִת זֶה [–בית המקדש] עָתִיד לֵיחָרֵב, אָמְרוּ, יש חשש שֶׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ מְהוּגָן, וְיֵלֵךְ וְיַעֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּכָךְ, ולכן לא רצו לגלותה.

מסיימת הברייתא: וְעַל דָּבָר זֶה מַזְכִּירִין אוֹתָן לְשֶׁבַח, שמעולם לֹא נִמְצְאַת פִּת נִקְרֶה בְּיַד בְּנֵיהֶם, כדי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הבריות, מִמַּעֲשֶׂה לֶחֶם הַפָּנִים זֶה נִיזּוֹנִין. ועשו כך כדי לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר 'וְהִיִיתֶם נְקִיִּם מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל'.

שנינו במשנה: שֶׁל בֵּית אֲבְטִינָס לֹא רָצוּ לִלְמֹד עַל מַעֲשֶׂה הַקְּטוֹרֶת. תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית אַבְטִינָס הָיוּ בְּקִיאִין בְּאומנות מַעֲשֶׂה הַקְּטוֹרֶת, וְלֹא רָצוּ לִלְמֹד לאחרים. לפיכך שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אוּמָּנִין אחרים מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִין לְפַטֵּם [–לכתוש הסמנים ולערבם יפה] כְּמוֹתָם – כבית אבטינס, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לְהַעֲלוֹת עָשָׁן יפה כְּמוֹתָן. שֶׁל הַלָּלוּ [–בית אבטינס] היה העשן מְתַמֵּר וְעוֹלֶה זקוף כְּמִקֵּל, וְשֶׁל הַלָּלוּ [–אומני אלכסנדריא] מְפַצֵּץ – מתפזר העשן לְאָבָק וּלְאָוִיר, שלא ידעו מהו העשב להעלה את העשן שיהיה זקוף כמקל. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ, כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לִכְבוֹדוֹ בָּרָאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי טז ד) 'כָּל פָּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ', וכיון שבית אבטינס יותר מומחים בכך, (וחזרו) [יָחְזְרוּ] בֵּית אַבְטִינָס לִמְקוֹמָן. שָׁלְחוּ לָהֶם חֲכָמִים שליחים להחזירם, וְלֹא בָּאוּ. בָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָן, וּבָאוּ. וכך כפלו להם, שבְּכָל יוֹם הָיוּ נוֹטְלִין שְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה לשנה, וְהַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה.

אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים לבית אבטינס, מָה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לִלְמֹד מהו העשב מעלה עשן. אָמְרוּ בית אבטינס לחכמים, יוֹדְעִין הָיוּ משפחתו שֶׁל בֵּית אַבָּא שֶׁבַּיִת זֶה [–בית המקדש] עָתִיד לֵיחָרֵב, אָמְרוּ, יש חשש שֶׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ מְהוּגָן, וְיֵלֵךְ וְיַעֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּכָךְ, ולכן לא רצו לגלותה.

מסיימת הברייתא: וְעַל דָּבָר זֶה מַזְכִּירִין אוֹתָן לְשֶׁבַח, שמעולם לֹא נִמְצְאַת כַּלָּה מְבוּשֶׁמֶת מִבָּתֵּיהֶן של בית אבטינס. וּכְשֶׁנִּשְׁאֲלוּ אֶשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, מְתָּנִין עִמָּהּ שֶׁלֹּא תִּתְבַּשֵּׂם, כדי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הבריות מִמַּעֲשֶׂה הַקְּטוֹרֶת מִתְבַּשְּׂמִין אלו, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר 'וְהִיִיתֶם נְקִיִּם מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל'.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וּמָצָאתִי אֶחָד מִבְּנֵי בְנֵיהֶם של אחד ממשפחות אלו. אָמַרְתִּי לוֹ, אֲבוֹתֶיךָ שלא גילו אומנותם, בִּקְּשׁוּ לְהַרְבּוֹת בְּכוּדָן, וְרָצוּ לְמַעֵט בְּכוּד הַמָּקוֹם, אולם עֶבְיָיו שנחרב המקדש, בְּכוּד בְּמָקוֹם בְּמָקוֹמוֹ, וּמִיעֵט בְּכוּדָם, שהיום אין צורך בהם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, (פַּעַם אַחַת) פָּחַ לִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן לוֹנָא, פַּעַם אַחַת יָצָאתִי אֲנִי וְאֶחָד מִבְּנֵי בְנֵיהֶם של משפחת בית אבטינס לְשָׂדֶה לְלַקֵּט עֲשָׂבִים, וְרָאִיתִי (ששחק ובכה) [שָׂבְכָה וְשָׂחַק]. אָמַרְתִּי לוֹ, מִפְּנֵי מָה בְּכִיתָ. אָמַר לִי, בְּכוּד אֲבוֹתַי נִזְכַּרְתִּי. אמרתי לו, וּמִפְּנֵי מָה שָׂחַקְתָּ. אָמַר לִי, שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָהּ לָנוּ בשיבנה המקדש. אמרתי לו, וּמִפְּנֵי מָה נִזְכַּרְתָּ בכך. אָמַר לִי, העשב מַעֲלֶה עָשָׁן נראה לי כְּעֵגֶל. אמרתי לו הֲרֵאֵהוּ לִי, אָמַר לִי, שְׁבוּעָה הִיא בְיָדֵינוּ שֶׁאֵין מַרְאִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, פַּעַם אַחַת מָצָאתִי זֶקֶן אֶחָד וּמְגִילַּת סְתָמָנִין [–שכתוב בה שמות סימני הקטורת] בְּיָדוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ מַאַיִן [–מאיזה משפחה] אַתָּה. אָמַר לִי, מִבֵּית אַבְטִינָס אֲנִי. אמרתי לו וּמָה בְּיָדְךָ, אָמַר לִי מְגִילַּת סְתָמָנִין. אמרתי לו הֲרֵאֵהוּ לִי, אָמַר לִי כָּל זְמַן שֶׁבֵּית אַבָּא הָיוּ קַיָּמִין לֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם, וַעֲכְשָׁיו שכבר אינם קיימים חֲבֵי הוּא לְךָ וְהִזָּהֵר בָּהּ. וּכְשֶׁבָּאתִי דְּבָרַי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לִי, מַעֲלָתָהּ הוברר שכוונתם היתה לשם שמים, וְאָמוּר לְמַפֵּר בְּנֶגְדָּהּ שֶׁל אֵלּוּ.

מָבָאן [–ממה שהחזירו את בית גרמו ובית אבטינס לאומנתם] אָמַר בֶּן עַזַּאי, אל ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך בְּשִׁמְךָ יִקָּרֵאוּךָ, וּבְמִקּוֹמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ – יקראוך לשוב למקומך,

וּמְשָׁלְּךָ [–ממזונות הקצובים לך] יִתְּנוּ לְךָ – פרנסתך קצובה לך משמים ולא הם נותנים לך מתנה, שאין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוֹנָן חֲבֵירוֹ, וְכֵן אֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בְּמלכות חֲבֶרְתָּהּ, ומשהגיע זמן מלכות ליפול והשניה לעמוד, לא יתאחר נפילת הראשונה אֲפִילּוּ כְּמִלֹא נִימָא.

שנינו במשנה: הוּגְרַם בֶּן לֵוִי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד. תָּנְיָא, כְּשֶׁהוּא [–הוגרס בן לוי] נוֹתֵן קוֹלוֹ בְּנְעִימָה – מאריך בקול, על ידי שמַּכְנִים גּוּפּוֹ לְתוֹךְ פִּיו, וּמַניחַ אֶצְבָּעוֹ בֵּין הַנְּקִיבִין – בין חלוקת שערות שפמו מול מחיצת האף, ומגביה קולו במתיקות כה גדולה, עַד שֶׁהָיוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נוֹקְרִים [–נרתעים] בְּבַת רֹאשׁ [–בפתע] לַאֲחוֹרֵיהֶם מהכרעת הקול.

ביאור אומנותו של בן קמצר: תָּנוּ רַבָּנָן, בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֶׂה הַבָּתָב. אָמְרוּ עָלָיו שֶׁהָיָה נוֹטֵל אַרְבָּעָה קוֹלְמוֹסִין בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו, וְאֵם הָיְתָה תֵּיבָה שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת [–שם היה] הָיָה כּוֹתְבָהּ בְּבַת אַחַת, עד שלא היתה אות נכתבת בלא חברתה, ורצו שלא יהיה אפילו רגע שהשם יהיה חסר. אָמְרוּ לוֹ חכמים לבן קמצר, מָה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד. ולא ענה תשובה על כך. מסכמת הברייתא: כּוּלָּן [–בית גרמו בית אבטינס והוגרס] מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם למה לא רצו ללמד, ואילו בֶּן קַמְצָר לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה לְדִבְרָיו. ולפיכך עַל הָרִאשׁוֹנִים [–בית גרמו בית אבטינס והוגרס] נֶאֱמַר 'וֶרֶד צַדִּיק לִבְרָכָה', וְעַל בֶּן קַמְצָר וַחֲבִירָיו נֶאֱמַר 'וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב'.

מבארת הגמרא: מַאי 'וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לומר שֶׁרִקְּבִיּוּת [–חלודה] תַּעֲלֶה בְּשְׁמוֹתָן, על ידי דִּלֹּא מַפְקִינַן בְּשַׁמְיֵיהוּ – שאין אנשים קוראים לבניהם על שמם, שאין לקרוא על שם רשע.

מַתִּיב רַבִּינָא על הנאמר שאין לקרוא על שם רשע. שנינו בברייתא: מַעֲשֶׂה בְּדוֹאֵג בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהניחוֹ [אֲבִיו במיתתו] כשהיה בֶּן קָטָן לְאִמּוֹ, וּבְכָל יוֹם הָיְתָה אִמּוֹ מוֹדַרְתּוֹ בְּמַפָּחִים לדעת כמה נוסף בו, וּכפי המשקל שנוסף היתה נוֹתֶנֶת מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זָהָב תרומה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וּכְשֶׁגָּבַר אוֹיֵב – כשבא נבוכדנצר ועשה מצור על ירושלים והיה רעב, טְבָחָתּוּ וַאֲכָלַתּוּ – שחטה האם את דואג בנה ואכלה אותו. וְעָלְיָה קוֹנֵן יִרְמְיָה (איכה ב ב) 'אִם תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פִּרְיָם עֹלְלֵי טִפָּחִים', מלשון טְפָחִים, כלומר עולל הנמדד בטפחים. מְשִׁיבָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, תשובה לכך, וְאוֹמֶרֶת 'אִם יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ ה' כֹּהֵן וְנָבִיא'. כלומר, שנענשו כך כיון שהרגו בבית המקדש את זכריה בן יהוידע שהיה כהן ונביא. ומכך שאביו קרא לו דואג, כדואג האדומי הרשע מאויבי דוד המלך, מוכח שקוראים על שם רשע. מתרצת הגמרא: חֲזִי מַאי סָלְיָיךְ בֵּיהּ – ראה מה עלתה באותו תינוק, שנשחט, ואדרבא, מכאן מוכח שאין לקרוא בשם רשעים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, צַדִּיק נזכר לטובה מַעֲצְמוֹ – ממעשיו הטובים בלבד, וְאילו רָשָׁע, נזכר לרעה אף מִמעשים רעים של חֲבֵירוֹ. ומבאר: צַדִּיק מַעֲצְמוֹ, דִּכְתִיב 'זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה' בלשון יחיד, שמצדקותו לבד הוא נזכר לברכה. וְרָשָׁע מֵחֲבֵירוֹ, דִּכְתִיב 'וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב' בלשון רבים.

אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְהָהוּא מָרֵבָּנָן [–תלמיד חכם] דַּהֲוָה מְסַדֵּר אַגַּרְתָּא כַּמָּיהּ – שסידר דברי אגדה לפניו, מָנָא הָא מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן – מנין נלמד דבר זה שאמרו חכמים 'זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה'. אָמַר לֵיהּ, דְּהָא כְּתִיב במשלי (י ז) 'זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה', ומה שאלתך. אמר לו, כוונתי לשאול מְדְּאוֹרַיְיתָא מָנָא לָן – היכן מצינו בתורה שבהזכרת הצדיק מברכים אותו. אמר לו, דִּכְתִיב (בראשית יח יז) 'וְה' אָמַר הֲמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה', ומיד כְּתִיב (שם יח) 'וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם', הרי שכשהזכיר את הצדיק ברכו.

עוד שאלו: מָנָא הָא מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן 'שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב'. אָמַר לֵיהּ, דְּהָא כְּתִיב 'וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב'. אמר לו, מִדְּאוֹרַיְיתָא מְנָא לָן. אמר לו, דִּכְתִיב גבי לוט (שם יג יב) 'וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם', ומיד שנזכר סדום כְּתִיב גנותם (שם יג) 'וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד'.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, צַדִּיק אחד הָיָה דָּר בֵּין שְׁנֵי רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְרָשָׁע אחד הָיָה דָּר בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. ומבאר: צַדִּיק דָּר בֵּין שְׁנֵי רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, זה עוֹבַדְיָה, שדר עם אחאב ואיזבל הרשעים ולא למד מהם. רָשָׁע דָּר בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, זֶה עֵשָׂו, שדר עם הוריו יצחק ורבקה ולא למד מהם.

וְ[אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִמִּבְרָכָתָן שֶׁל צַדִּיקִים אַתָּה לָמֵד קְלָלָה לִרְשָׁעִים – במקום שה' מברך את הצדיקים שם הוא מקלל את הרשעים, וּמִקְּלָלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים אַתָּה לָמֵד בְּרָכָה לְצַדִּיקִים. ומביא מקור לכך: מִבִּרְכָתָן שֶׁל צַדִּיקִים אַתָּה לָמֵד קְלָלָה לִרְשָׁעִים, דִּכְתִיב (בראשית יח יט) 'כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וגו' לְמַעַן הָבִיא ה' עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו'. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ [–אחריו] (שם כ) 'וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה'. וּמִקְּלָלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים אַתָּה לָמֵד בְּרָכָה לְצַדִּיקִים, דִּכְתִיב (שם יג יג) 'וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה'', ואחר כך נאמר (שם יד) 'וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וגו' כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם. וְשַׂמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ' וגו'. הרי ברכה לצדיק.

וְ[אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִילּוּ בְּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד היה הָעוֹלָם נִבְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאֵין הכוונה טוֹב אֶלָּא לְצַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִמְרוּ לְמִי שהוא צַדִּיק כִּי טוֹב'.

וְ[אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל הַמְשַׁמֵּחַ דָּבָר אחד מִתַּלְמִידוֹ במזיד, גּוֹרֵם גָּלוּת לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד ו) 'וַתִּשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי'. רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר, המשכח דבר מתלמודו, מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדוּלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'כִּי אַתָּה הַדַּעַת מָאַסְתָּ וְאֶמְאָסְךָ מִכַּהֵן לִי'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין צַדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא צַדִּיק כְּמוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ', כלומר, שקודם שתבא השמש דהיינו פטירת הצדיק כבר תזרח השמש דהיינו בריאת צדיק כמותו. וכמו שמצינו שעַד שֶׁלֹּא כָּבְתָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל עֵלִי, זָרְחָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי.

וְ[אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁצַּדִּיקִים מוּעָטִין, לפיכך עָמַד וּשְׁתָלָן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א׳ ב ח) 'כִּי לַה' מְצֻקֵי אֶרֶץ, דהיינו הצדיקים, וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל' – פזרן בכל הדורות שיהיו קיום ויסוד לעולם.

וְ[אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילּוּ בְּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְצַדִּיק [לשון יחיד] יְסוֹד עוֹלָם'. רַבִּי חִיָּיא דִּידֵיהּ אָמַר [–למד זאת] מֵהָכָא, שנאמר 'רַגְלֵי [–בשביל] חֲסִידָיו יִשְׁמֹר' לאלו שעמדם. מקשה הגמרא: 'חֲסִידָיו' לשון רבים, טוֹבָא מַשְׁמַע, ומנין שבשביל צדיק אחד העולם מתקיים. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, 'חֲסִידוֹ' בלא יו״ד כְּתִיב, לשון יחיד.

וְ[אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֵּינְיָן שֶׁיָּצְאוּ רוֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְלֹא חָטָא, שׁוּב ה' מסייעו ואינו חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר 'רַגְלֵי [–סוף שנות חיי] חֲסִידָיו, יִשְׁמֹר' ה' מחטא. דִּבֵּי רַבִּי שִׁילָּא אָמְרֵי, בֵּינְיָן שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ דָּבָר עֲבֵירָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה ומתגבר וְאֵינוֹ חוֹטֵא, שׁוּב ה' מסייעו ואינו חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר 'רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר' – משנהג בחסד שתי רגלים, דהיינו פעמיים, ישמור עליו ה' מחטא.

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב 'אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן'. אדם הַבָּא לְטַמֵּא בעבירות פּוֹתְחִין לוֹ משמים פתח להיטמא ואין מונעים ממנו, ואילו הַבָּא לְטַהֵר במצוות מלבד מה שפותחים לו פתח אף מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דבר זה מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה מוֹכֵר נִפְטָּן וַאֲפַרְסְמוֹן